

MUHI SÁNDOR

MÉRHETETLEN A GAZDAGSÁGUNK ÉS A VELE JÁRÓ FELELŐSSÉG

Erdély kincsesbánya, kincsestár, gyönyörű templomok, várak, köz- és magánépületek, természeti értékek, népművészeti alkotások találhatóak itt, kiemelkedő személyiségek, jelentős életművek, egyesületek jöttek létre az évszázadok során. Többnemzetiségű, változatos kultúrájú hely, ahol számtalan megőrzésre méltó megvalósítás akad Szatmárnémetitől Csíkszeredáig, Aradtól Nagyszebenig, Segesvárig, Nagybányától Gyulafehérvárig. Itt van a kincses Kolozsvár, Nagyvárad, Marosvásárhely, Temesvár, Gyergyószentmiklós, Zilah, Nagyenyed, Sepsiszentgyörgy, Szászmegegyes, Brassó, Szováta, Kovászna, Balázsfalva és még hosszan sorolhatnám. A sokszínűség mellett a területe is számottevő, nagyobb, mint a mai Magyarország.

Több tucat Árpád-kori templomról, várakról, a Szent László-legendát feldolgozó falfestményekről, a nagybányai szabadiskoláról, Kós Károly, Bethlen Gábor, Bocskai István, a Rákócziak életművéről, erődtemplomokról, írókról, zenészekről, képzőművészekről, népviseletről, néphagyományokról, kazettás mennyezetekről, a vajdahunyadi várról, az aradi Szabadság-szoborról, a kolozsvári Mátyás-szülőházról, szoborcsoportról, a Bánffy-palotáról, Házsongárdról, a Szent Anna-tóról, a Tordai-hasadékról, a parajdi, tordai sóbányákról, ezer csodáról szól ez a rendkívül összetett, többsíkú és többretegű, színes, változatos történet.

A tulajdon amellet, hogy jogos büszkeséggel tölt el, magában foglalja a megőrzés, gazdagítás,

...minden régiónak,
értéktárbizottságnak
külön kell
megkeresnie a számára
alkalmazható hatékony
módszereket, járható
ösvényeket, utakat,
kiaknázható
lehetőségeket.

továbbadás gondját, felelősségét is. Az eltelt századokban voltak értékteremtők, értékőrzők a térségben, ennek a jelentősége, súlya a dolgok természetéből adódóan Trianon után felértékelődött.

Napjainkban a Magyar Értéktár és ehhez kapcsolódóan a külhoni régiók értéktárainak, köztük az Erdélyi Magyar Értéktár Bizottságnak a megalakulása lényegében egy kollektív érdekhez, igényhez próbál megfelelő keretet, korszerű, harmadik évezredi lehetőségeket nyújtani a megismeréshez, felleltározáshoz, ragsoroláshoz, népszerűsítéshez.

Megtiszteltetés, ritkán adódó lehetőség volt számomra, hogy az RMPSZ Tudományos Tanácsának küldöttként tagja lehetek a 2015-ben alakult Erdélyi Magyar Értéktár Bizottságnak.

Feladataink

■ Már az első, alakuló gyűlésén, megbeszélésén 2015 őszén nyilvánvalóvá vált, hogy szerteágazó, sokrétű feladathalmaz vár a tagokra, vezetőségre, hiszen egy olyan tevékenységet kell irányítani, koordinálni, amelynek alapja az elkötelezett, önzetlen önkéntesség. Anyagi források nincsenek, támogatókra, esetleg pályázati lehetőségekre lehet csak számítani. A kedvezőtlen körülmények a kisebbségi lét keretei között erőteljesebben jelentkeznek, hiszen az anyaországi kiskapuk, intézményes keretek használatára itt az esetek többségében nincs lehetőség.

A szervezési, működési kérdések megbeszélésén túl sor került a már beküldött javaslatok megvitatására, értékelésére, rangsorolására. A megbeszélések, érvek és ellenérvek sorjázása közben világossá vált az is, hogy égető szükség van egyfajta rálátásra, viszonyítási alapra annak eldöntéséhez, hogy a beküldött javaslat helyi, esetleg erdélyi vagy magyar nemzeti jelentőségű. Ahhoz ugyanis, hogy egy épületet, életművet, ételkülönlegességet, népszokást rangsorolni tudjunk, legalább nagy vonalakban ismerni kellene ugyanabból a kategóriából a többi példát, választási lehetőséget is.

Összeállítás készül értékeinkről

■ A fenti felismerés győzött meg arról, hogy hozzákezdjek egy olyan munka elkészítéséhez, amely ábécésorrendben megyénként, településekként felsorolja a számba vehető értékeket. Munkámhoz eleve a teljesség igénye nélkül láttam hozzá, hiszen nem lehet, nincs olyan tájékozott, széles látókörű ember, aki egyaránt járatos az épített örökség, sport, természeti környezet, élelmiszergazdaság, turizmus és vendéglátás területén.

Valamilyen kapaszkodóra mindenképpen szükség volt. Munka közben, néhány hét alatt viszont az is nyilvánvalóvá vált számomra, hogy az áttekinthetőség érdekében az első hevenyészett összeállításból nagyon sok dolgot újra kell gondolni, ki kell hagyni. Az első változat ugyanis vaskos kötetnyire sikeredett, 311 oldalt és több ezer címszót tartalmazott. A második már csak százoldalas, a harmadik harmincoldalas lett, és hozzávetőlegesen 330 címszót találhatunk benne. Ezeket elektronikus formában rögzítettem, és párat szétosztottam belőlük a bizottsági tagok, valamint néhány potenciális javaslattevő között.

Úgy gondolom, hogy egy ilyen lista akkor lesz igazán hatékony, ha folyamatosan használják a bizottság tagjai, és közülük minél többen járulnak hozzá az

alakításához, kiegészítéséhez, bővítéséhez, jobbításához. Egy folyamatosan fejleszhető, bővíthető, formálható, képlékeny anyagként képzeltem el.

Munkatársakat kerestem

■ Mivel a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségét képviselem az Erdélyi Magyar Értéktár Bizottságban, úgy gondoltam, hogy igénybe veszem a tagok segítségét az adatgyűjtésben, új javaslatok szerkesztésében, beküldésében. Először levélben kerestem meg a szövetség elnökét, alelnökeit, a Tudományos Tanács elnökét, a megyei elnököket, és röviden ismertettem a legfontosabb tudnivalókat, célokat, informálódási lehetőségeket.

A kísérletem nem sok eredménnyel járt, ezért úgy döntöttem, hogy a legközelebbi küldöttgyűlésen – erre 2016 őszén került sor – személyesen ismételem el a felkérésemet, ide különböző segéd- és forrásanyagokat is vittem magammal. Mivel ezúttal sem tapasztaltam túl nagy lelkesedést, együttműködési szándékot a kollégák részéről, úgy döntöttem, hogy a továbbiakban felhagyok az ilyen jellegű megkeresésekkel.

Már az elején sejtettem, amit mára már biztosan tudok, hogy a bekapcsolódás, segítség nem az érdektelenségen vagy a jóindulaton múlott, hanem legtöbbször a javaslatok összeállításának a nehézségeitől riadtak vissza, hiszen ehhez a különböző számítógépes programok ismeretén túl a szakvéleményt, valamint a képanyaggal kapcsolatos jóváhagyásokat is be kell szerezni, és ezeket aláírással hitelesítve csatolni kell a javaslatokhoz.

Elég volt elmondani, hogy a típusnyomtatványok kitöltése után az első lapot, illetve az ajánlásokat szignálni, kinyomtatni, lapolvasózni kell, és az így képpé alakított részeket újra be kell illeszteni a szövegbe és PDF-dokumentumként beküldeni az illusztrációs anyaggal együtt a Kriza János Néprajzi Társaság címére ahhoz, hogy a legtöbb kollégát eltöltse a bizonytalanság és az üggyel kapcsolatos kilátástalanság, reménytelenség érzése.

Saját javaslataim

■ Tanárként még a szépemlékű kötelező mezőgazdasági munkák, a sárgarépa- és kukorica-begyűjtések idején tapasztaltam, hogy a fásasztónak, nehéznek tűnő feladatok elvégzésekor a jó példa a leghatékonyabb mozgósítási eszköz, ezért úgy döntöttem, hogy magam is részt vállalok a javaslatok szerkesztéséből, begyűjtéséből.

Mivel szakmámhoz az épített és kulturális örökség áll a legközelebb, annak is a Szatmár és Máramaros megyei témái, elkészítettem Rónaszék, Máramarossziget, Felsővisó római katolikus templomainak adatlapjait. Javasoltam az értéktárba a szatmárnémeti Református Gimnázium tanári szobájának falfestményeit, a németi templomot, a Kossuth-kertet, a szatmári szecessziót, a székesegyházat, püspöki palotát, a Pannónia (Dacia) Szálló épületét, Petőfi Sándor Szatmár megyei emlékezetét, a Halmi és Egri helységekben található református templomokat, az ákosi műemléktemplomot, a nagybányai művésztelepet és még sorolhatnám.

Ezek összeállításán dolgozva rövid idő alatt nyilvánvalóvá vált számomra az is, hogy mi okoz elsősorban gondot a többieknek. Az én esetemben a szakvélemények begyűjtése volt időigényes, bár ehhez elég sok segítséget kaptam többek kö-

zött Bara Csaba építésztől, dr. Kiss Imola művészettörténésztől, Németh Júlia műkritikustól, Ágopcsa Marianna művészettörténésztől, és mások is mellém álltak.

Hamar rájöttem arra is, ha szeretném megkerülni a képanyag felhasználásával járó jóváhagyások beszerzését, legjobb, ha saját fotóanyaggal dolgozom, ezért a későbbiekben a feldolgozandó témákat már ennek függvényében válogattam.

Szatmár Megyei Értéktár Bizottság

■ 2016-ban feladatult kaptam a bizottság elnökétől, Hegedüs Csillától a Szatmár Megyei Értéktár Bizottság megalakítását. Ez 2016. május 3-án jött létre egy szatmárnémeti teázóban, a következő tagokkal: Gönczy Gábor mérnök, a Szatmári Véndiákszövetség elnöke, Szodoray-Parádi Hajnal tanár, szobrászművész, dr. Kiss Sándor matematikus, tanár, dr. Kiss Imola művészettörténész, a Szatmár Megyei Művelődési Felügyelőség tanácsosa, Bara Csaba statikus építőmérnök, műemlékvédő szakmérnök, Muhi Sándor tanár, grafikus, művészeti közíró.

Már az elején leszögeztük, hogy a továbbiakban is nyitottak vagyunk, maradunk minden nemzetiségi értékeinket védeni kívánó és azért tenni kész szakember számára. Valamennyi tag lemezen kapta meg a további tevékenységhez szükséges címet, űrlapot, kész iskolapéldákat, valamint összeállítást Erdély, Szatmár megye fontosabb, eddig mások által még fel nem dolgozott értékeiről.

Tisztáztuk azt is, hogy a bizottsági tagság nem kitüntetés, hanem a becsülettel, odaadással végzett munka függvénye. Magyarul az maradhat tagja a bizottságnak, aki konkrét tettekkel, felmutatható eredményekkel folyamatosan segíti a közös célt. Mivel két hónap elteltével a bizottság tagjainak a részéről egyetlen javaslat sem készült el, úgy döntöttem, hogy a legközelebbi összejevetelt a lakásomon tartom, ahol a számítógépemen konkrét, már elfogadott példák segítségével, részletes bemutatásával könnyítem meg a kollégák munkáját. Ugyanakkor felajánlottam szakmai értékelések készítését, valamint a több tízezer felvétel tartalmazó szatmári, Szatmár és Máramaros megyei saját készítésű képanyagomat.

Az előkészítések, erőfeszítések ellenére mindez azonban kevésnek bizonyult. Olyan bizottsági tag is akadt, akinek az volt a kívánsága, hogy a saját számítógépén dolgozva a háta mögül irányítsam, de hiába tettem eleget a kérésének, a továbbiakban sem készített egyetlen javaslatot sem. Volt, aki azért aggódott, hogy az összes érdekesebb témát elírom előlük, ezért ideiglenesen lemondtam a további javaslatok elkészítéséről, hogy ezzel se akadályozzak senkit a munkában, de sajnos ezután sem volt kit akadályozni.

MÁÉRT

■ Bár a legutóbbi, 2017-es találkozóig érvényes volt az a feltétel, miszerint a bizottság tevékenységéről csak az elnök nyilatkozhat, mégis hamar híre ment a megalakulásának. Valamiért az emberek szeretnek ilyen-olyan tagként szerepelni itt-ott. Sokan igen hatásos dolognak tartják, mert a többség felé az elkötelezett, tevékeny közösségi ember látszatát kelti. Többen érdeklődtek, de konkrét tettekkel, jól felépített, megindokolt javaslatokkal a továbbiakban sem kívánt, tudott senki bekapcsolódni.

Ilyen körülmények között örömmel fogadtam a megkeresést, miszerint a MÁÉRT két tagszervezete, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács és az Erdélyi

Magyar Néppárt szatmári szinten is szeretne külön Magyar Értéktár Bizottságot alakítani. Arra kértek, hogy találkozzam a vezetőikkel a székházukban, és számoljak be az eddigi tevékenységünkről, a feladatokról, nyújtsak segítséget a beinduláshoz.

Boldogan tettem eleget a felszólításnak. Már volt némi rutinom hasonló feladatok teljesítésében, becsomagoltam hát néhány tájékoztató CD-t, kinyomtatott javaslatokat, összeállításokat a lehetséges értékekről, amelyeket ismertettem a helyszínen, és az egész anyagot elektronikus formában szétszórtam a jelenlévőknek. Azzal váltunk el, hogy a leendő bizottság létjogosultságát a beküldött javaslatok száma, minősége fogja igazolni. Egyetlen javaslat sem érkezett a részünkről, tehát úgy tűnik, ez a bizottság is csak papíron létezik.

Külhoni magyar értégyűjtés Szakmai nap (Szabadka, Palicsfürdő)

■ 2017. március vége felé jött a felkérés az Erdélyi Magyar Értéktár Bizottság elnökétől, hogy helyettesítsem Szerbiában, Szabadkán és Palicsfürdőn április 7–8-án rendezendő megbeszélésen, tapasztalatcserén. A cél a Kárpát-medencei és vajdasági eredmények áttekintése volt. Az esemény egy gondosan előkészített tárlat megnyitójával, valamint gálaműsorral kezdődött a gyönyörű szabadkai szecessziós városháza dísztermében, másnap a délelőtti órákban szakmai megbeszélésen vettünk részt Palicsfürdőn, délután a külhoni értéktárak bemutató előadásai zajlottak ugyanitt.

Arról számoltam be ezeken, hogy Erdélyben van Kolozsvár központtal egy elkötelezett, működőképes, részeredményekkel is büszkélkedő értéktárbizottság, amely képes a folyamatos megújulásra, és nyitott a kapcsolatteremtésekre, együttműködésre. Vannak gondjaink, ezeket próbáljuk önerőből megoldani, szívesen veszünk bármilyen kívülről jövő segítséget is. Fontosnak tartjuk a fiatalok bevonását a közös munkába, azt, hogy már iskolás korban tudatosuljon a felelősségteljes magatartás értékeinkkel kapcsolatban, ezért vetélkedőket, ilyen témájú látogatásokat, utakat szervezünk. Terveink között szerepel több, a témakörhöz szorosan kapcsolódó kiadvány megjelentetése, valamint egy saját honlap működtetése. Alapállás, hogy a minket körülvevő értékeknek – átmenetileg és jelképes értelemben ugyan – mi vagyunk a tulajdonosai, és ez nemcsak büszkeséggel tölt el minket, hanem felelősségérzetet indukál, tevékeny, hatékony magatartásmódot ezek megőrzésével, gazdagításával, továbbadásával kapcsolatban. Az elmondottakat a helyszínen néhány konkrét példával is illusztráltam.

Mivel a bemutatkozásokon, szakmai tanácskozásokon az elhangzottakról tudomásom szerint nem készült hivatalos jegyzőkönyv, közös nyilatkozat, magam próbáltam összegyűjteni az általam észlelt, lényegesebbnek tartott és direkt vagy indirekt módon a mi munkánkat is érintő javaslatokat, megjegyzéseket, hozzászólásokat:

1) A tanácskozásra általában csapatok érkeztek, nemcsak a régiókat, hanem a magyarországi megyéket is többen képviselték.

2) Az értéktárbizottságok nagy része rendelkezett kiadványokkal, promóciós anyagokkal, naptárakkal, saját reklámszatyorral, ezeket névjegykártyákkal adták ajándékba a házigazdáknak, résztvevőknek.

3) Rendelkeznek saját honlapokkal. Itt folyamatosan jelennek meg a tevékenységükkel, illetve az ezekhez szorosan kapcsolódó eseményekkel fotók, hír-

adások, ismertetőik. Általában vannak támogatóik, szerény, de állandó pénzügyi lehetőségeik.

4) A régiók fontosnak tartják a jó szakmai kapcsolatot az otthoni többségi nemzet képviselőivel, intézményeivel, tisztségviselőivel (statisztikai hivatal, levéltár, turisztikai hivatal, polgármesteri hivatal, megyei tanács, kulturális bizottságok), használják a tőlük kapott adatokat, információkat, kiadványokat

5) Fontosnak tartják a határokon átívelő projekteket, pályázatokat, a folyamatos kapcsolatot, személyes találkozókat a szomszédos értéktárbizottságok képviselőivel.

6) Az egyik Pest megyei kolléga jegyezte meg, hogy mindenki tud a Székelyföldről, de a többi erdélyi megyéről, régióról alig vannak információik. A rendezvényeiket meghívók hiányában csak egészen ritkán látogatják.

7) Nyilvánvalóvá vált az is, hogy egy ilyen átfogó, sokrétű kezdeményezéshez a lelkesedés, önkéntes munka, áldozatkészség kevés. Elszámoltatható, főállású alkalmazottakra van szükség, akiknek hivatali kötelességük megoldásokat keresni a felmerülő problémákra.

8) Ukrajnában, a Vajdaságban, Felvidéken több tucat helyi, illetve megyei szintű értéktárbizottság működik, ezek egyre több javaslatot küldenek be a központi értéktárakba.

9) Az idősök tapasztalata, tudása, áldozatos munkával begyűjtött adatai különösen a szórványban, illetve az eldugottabb helyeken, kis településeken helyettesíthetetlen, pótolhatatlan, megkerülhetetlen. Sajnos a legtöbbször a kora miatt nincsenek megfelelő számítógépes ismeretei, közvetítőkre volna szükség, akik begyűjtik és megfelelő formába öntik a tőlük kapott adatokat, képeket, információkat. Ez nemcsak a mi gondunk, többen hangoztatták, ha megoldásokat találnánk, rövid idő alatt megsokszorozhatnánk a beküldött javaslatok számát.

10) A fiatalok bevonása minden rendelkezésre álló eszközzel központi, alapvetően fontos feladat a régiókban.

11) A budapestiek szorosabb kapcsolatokat szeretnének a régiókkal, több fotót, tudósítást, híradást várnak az ott zajló tevékenységekről, hogy népszerűsíthessék, minél szélesebb körben szórhassák ezeket.

12) Alapvetően fontos, hogy a tevékenység minél nagyobb publicitást, nyilvánosságot kapjon, jó volna, ha minél többen beszélnének, nyilatkoznának róla.

13) Adattárra, címtárra lenne szükség, amely tartalmazná a tevékenységhez kapcsolódó helyi és külföldi személyek, intézmények elérhetőségeit, illetve a velük kapcsolatos fontosabb információkat.

14) Az értékek gyűjtése közügy. A politika, politikusok, helyi vezetők, intézmények bevonása megkerülhetetlen. Kihasználható lehetőségekre, pénzre, menedzserszellemű emberekre van szükség!

15) Magyarországon a helytörténetet mint tantárgyat szeretnék bevonni, beépíteni a Nemzeti Alaptantervbe, amit a jelenlévők lelkesen üdvözöltek, ugyanis pontosan tudták, hogy enélkül a nagy, közös értékek megismerése is elvont és nehézkes. Mindenki egyetértett abban is, hogy ez komoly előrelépés lenne a fiatalok bevonására, aktivizálására. Azt már kevesebben látták, hogy ennek megvalósítása milyen előfeltételeket igényel, mennyire lassú és nehézkes folyamat előzné meg. A terv megvalósulásáig irodalmi, történelmi, művészettörténeti ismeretek, zene, kézművesség tanítása közben ez a tudás folyamatosan bővíthető, amihez minél több felkészült, elkötelezett pedagógusra lenne szükség, de ez már egy másik történet.

■ A 2017. július 13-án tartandó kolozsvári megbeszélés előtt azzal kerestem meg az Erdélyi Magyar Értéktár Bizottság elnöke, hogy beszélt a szatmárnémeti polgármesterrel, aki hajlandó támogatni az ügyet, de ehhez az én segítségem kell. Bár nem Szatmár megyét, hanem a Romániai Magyar Pedagógus Szövetséget képviselem a bizottságban, még aznap felhívtam a polgármestert, és megbeszél-tünk egy találkozót.

A találkozón megegyeztünk abban, hogy Szatmár megye magyar nemzetisé-gű lakosainak számára ez a tevékenység nagy jelentőséggel bír, fontos a széles körű népszerűsítése, a civilszervezetek bevonása a közös feladatok megoldásá-ban. Mindebben jelentős mértékben segíthet bennünket a polgármesteri hivatal.

A népszerűsítés hatékony formája olyan alkalmi kiadványok, albumok, nap-tárak kiadása, amelyek amellet, hogy rögzítik a megyei értéktárbizottságok eredményeit, promóciós anyagként is hasznosíthatók a különböző országos, il-letve nemzetközi megbeszélések, meghívásos látogatások alkalmával.

Egyetértettünk abban is, hogy a jó szándékú, közös értekeinkért aggódó, azo-kért tenni kívánó, de megfelelő számítógépes ismeretekkel nem rendelkező ön-kénteseket folyamatosan támogatni kell abban, hogy az általuk gyűjtött adatok, fotók, dokumentumok a kívánt formában, megfelelő szintű ajánlásokkal jussa-nak el az Erdélyi Magyar Értéktár Bizottsághoz, ahol döntések születnek ezek besorolásáról. Ebben is kértem a polgármester úr segítségét.

Felajánlottam az összes rendelkezésemre álló információ megosztását az ügy beindítása, működtetése érdekében.

Összegzésül

■ 1) A tevékenység széles körű beindulásáról, valódi mozgalommá való szerve-ződéséről az eltelt közel kétévi tevékenység folyamán még nem beszélhetünk.

2) Az elvégzendő feladatok mennyiségéhez, súlyához képest még elég kevés értéket sikerült összegyűjteni, megfelelő formába önteni a velük kapcsolatos ja-vaslatokat.

3) Sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a megyei bizottságok beindítá-sára, tevékenységére, tapasztalatcseréire.

4) Szerény anyagi háttér és főállású alkalmazottak nélkül nincs és nem lehet igazi előrelépés a továbbiakban.

5) Alapvetően fontos korunkban a publicitás, a gondok, részeredmények mi-nél szélesebb körben való ismertetése, erre minden lehetőséget fel kellene hasz-nálni az írott és elektronikus fórumokon, tévében, rádióban, világhálós oldala-con. Ez minden bizottsági tag feladata és felelőssége kellene legyen.

6) A tevékenységben részt vevőket valamilyen formában jutalmazni kell, ha ez anyagilag nem lehetséges, legalább egy olyan oklevél létesítésére lenne szük-ség, amelyet az aktív tagok egy bizonyos idő, tevékenység alapján elnyerhetné-nek. Erre legutóbbi összejövetelünkön konkrét javaslatot tettem.

Sokat tanulhatunk a magyarországi vagy a régiós tapasztalatokból, de a meg-oldások megítélésem szerint annyira sokrétűek, árnyaltak, hogy ezekre közös, mindenki számára érvényes recepteket alig lehet találni, ezért minden régiónak, értéktárbizottságnak külön kell megkeresnie a számára alkalmazható hatékony módszereket, járható ösvényeket, utakat, kiaknázható lehetőségeket.

■ BIBLIOGRÁFIA

<http://www.kjnt.ro/ertektar/>
<http://www.hungarikum.hu/>
<http://www.ertektar.rs/>
<http://www.muhsandor.eoldal.hu/>

